

สถานการณ์พฤติกรรมสุขภาพในเด็กและเยาวชน

โดย
ศิริพร คำภูไทย

สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ
ภายใต้แผนงานสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คำนำ

สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ (HISO) เป็นแผนงานภายใต้สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) มีภารกิจหลักในการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพที่ตอบสนองต่อความจำเป็น และความต้องการในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาระบบสุขภาพตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับพื้นที่

รายงานเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารสุขภาพของประชาชน โดยเน้นการศึกษาาระบบข้อมูลสุขภาพของในเด็กและเยาวชนที่มีอยู่ ซึ่งพยายามรวบรวมสถานการณ์พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ การเสพยาเสพติด การดื่มสุรา การสูบบุหรี่ เพศสัมพันธ์ และการรวมกลุ่มที่ไม่สร้างสรรค์

เพื่อตอบคำถามว่า ทำไมเด็กและเยาวชนจึงต้องมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพเช่นนั้น ผู้เขียนจึงได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยแบ่งขอบข่ายในการค้นคว้าครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 เรื่อง คือ การรวบรวมสถานการณ์ ผลกระทบ ทศนคติ และสาเหตุของการกระทำผิด

ข้อมูลที่รวบรวมได้บางส่วนสามารถรวบรวมเป็นตัวเลข แต่บางส่วนเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ยกตัวอย่างเช่น การตัดสินใจและแรงผลักดันที่ทำให้เด็กลงมือกระทำ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อหวังว่าจะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจค้นคว้าต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ นพ.พินิจ พ้าอำนวยผล ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ ที่ได้ให้การสนับสนุนการเขียนรายงานเล่มนี้ และต้องขอขอบพระคุณแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ผู้เขียนได้อ้างถึง อาทิเช่น สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หนังสือพิมพ์คมชัดลึก หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ หนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 7 จันทบุรี สถาบันตำรวจจังหวัดสมุทรปราการ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ มูลนิธิคุ้มครองเด็ก ศูนย์สุขวิทยาจิต มูลนิธิเพื่อนหญิง มูลนิธิเมาไม่ขับ สำนักข่าวประชาธรรม โครงการจัดการความรู้ของเด็กและเยาวชนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มแก๊ง เครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคเหนือตอนบน โรงพยาบาลธัญญารักษ์ รายการหลุมดำ นพ.ประกิต วาทีสาธกกิจ อาจารย์อนันต์ชัย คงจันทร์ อาจารย์ศรัณญา เบญจกุล อาจารย์มณฑล เก่งการพานิช และอาจารย์ลักขณา เต็มศิริกุลชัย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ได้แก่ การเสพยาเสพติด การติ่มสุรา การสูบบุหรี่ เพศสัมพันธ์ และการรวมกลุ่มที่ไม่สร้างสรรค์

ยาเสพติดที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นมากที่สุด คือ เบียร์/ไวน์/สเปย์ รองลงมาคือ เหล้า และเครื่องดื่มผลไม้ผสมแอลกอฮอล์ ตามลำดับ

จากการรวบรวมข้อมูลการติ่มสุราพบว่า มีเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีรวมอยู่ด้วยถึงแม้ว่าจะไม่มากก็ตาม โดยเฉลี่ยกลุ่มอายุที่เริ่มติ่มสุรา คือ 20-24 ปี แสดงให้เห็นว่าการติ่มสุราได้ขยายไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนมากขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญคือ ในจำนวนผู้ที่ป่วยด้วยโรคพิษสุราเรื้อรังทั้งหมดมีเด็กที่มีอายุยังไม่ถึง 15 ปีรวมอยู่ด้วย

สถานการณ์การสูบบุหรี่ในประเทศไทยโดยเฉลี่ยแล้วพบว่าอายุที่เริ่มสูบบุหรี่คือ ผู้ที่มีอายุระหว่างอายุ 15-24 ปี นั้นหมายความว่า มีเด็กและเยาวชนใหม่ๆ ที่สูบบุหรี่ทดแทนผู้สูบบุหรี่ที่ตายและเลิกสูบเพราะเป็นโรคทดแทนขึ้นเรื่อยๆ จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เด็กที่สูบบุหรี่เป็นนักเรียนอาชีวะ และเด็กที่อยู่ในเขตชนบท

อายุต่ำสุดของชายที่มีเพศสัมพันธ์ คือ 9 ปี ส่วนผู้หญิงอายุต่ำสุดที่มีเพศสัมพันธ์ คือ 10 ปี อายุเฉลี่ยของชายที่มีเพศสัมพันธ์ คือ 15 ปี และอายุเฉลี่ยของผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ คือ 16 ปี การข่มขืนเกิดจากการกระทำโดยเด็กและเยาวชนสูงถึง 2.6 ราย หรือเฉลี่ยแล้วมากกว่า 2 รายในแต่ละวัน อย่างไรก็ตาม ในจำนวนนี้มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่เป็นเหยื่อจากการถูกข่มขืนเฉลี่ยวันละ 2 ราย

จากการรวบรวมสถิติเพียงแค่ 1 เดือนก็พบว่า มีกลุ่มวัยรุ่นที่ยกพวกตีกันถึง 3,000 ครั้ง และจากสถิติมีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีทำร้ายชีวิต-ร่างกายเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2548 ที่มีผู้กระทำผิด 1,493 คน เพิ่มขึ้นเป็น 1,908 คดี ในปี 2549 หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 27.8% นอกจากความรุนแรงที่เกิดจากการยกพวกตีกันแล้วการก่อความรำคาญโดยแก๊งรถชิงอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ส่งให้เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่กระทำผิด ได้แก่ ความอบอุ่นและการอบรมสั่งสอนของสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อและแม่ กลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมที่มีสิ่งยั่วยุเด็ก เช่น สถานเริงรมย์ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะทีวี หรือการรับชมภาพยนตร์ หรือการฟังดนตรีที่แฝงไปด้วยความรุนแรง เป็นต้น

สารบัญ

คำนำ	i
กิตติกรรมประกาศ	ii
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	iii
สารบัญตาราง	vi
สารบัญภาพ	viii
บทที่ 1 สถานการณ์พฤติกรรมสุขภาพในเด็กและเยาวชน	1
คำนิยามเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	1
จำนวนประชากรของวัยรุ่น	1
ภาพรวมและแนวโน้มเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กและเยาวชน	1
1. ภาพรวมเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของเด็กและเยาวชน	1
1.1 การดำเนินชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน	1
2. แนวโน้มของการกระทำที่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม	4
2.1 คดีของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตั้งแต่ปี 2544-2548	4
2.2 คุณลักษณะของผู้ที่กระทำผิด	6
3. เปิดใจเด็กและเยาวชนที่ต้องคดี	11
3.1 เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกับการมีพฤติกรรมเสี่ยง	11
บทที่ 2 พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น	12
ยาเสพติด	13
1. สถานการณ์ของปัญหา	13
2. ผลกระทบของยาเสพติดต่อสุขภาพ	15
3. ทศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อยาเสพติด	16
4. ปัจจัยที่ส่งผลเสริมการเสพยาเสพติด	16
การดื่มสุรา	18
1. สถานการณ์ของปัญหา	18
2. ผลกระทบต่อการดื่มสุรา	21
3. ทศนคติของวัยรุ่นที่มีต่อการดื่มสุรา	24

4. ปัจจัยที่ทำให้เยาวชนหันมาดื่มสุรา	25
การสูบบุหรี่	29
1. สถานการณ์ของปัญหา	29
2. ผลกระทบจากการสูบบุหรี่	32
3. ทักษะชีวิตของวัยรุ่นที่มีต่อการสูบบุหรี่	35
4. ปัจจัยที่ทำให้สูบบุหรี่	35
พฤติกรรมทางเพศ	36
1. สถานการณ์ของปัญหา	36
2. ผลกระทบ	41
3. ทักษะชีวิตของวัยรุ่นที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศ	42
4. ปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ	43
การรวมกลุ่มที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่สร้างสรรค์	45
1. สถานการณ์ของปัญหา	45
2. ผลกระทบ	47
3. ทักษะชีวิตของประชาชนต่อการรวมกลุ่มที่ไม่สร้างสรรค์	50
4. ปัจจัยที่ทำให้เด็กตั้งกลุ่มและมีพฤติกรรมรุนแรง	52
บทที่ 3 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	54
บรรณานุกรม	58
ภาคผนวก	62

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงจำนวนผู้กระทำผิดตามฐานความผิดต่างๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544-2548	5
ตารางที่ 2	ประเภทที่อยู่อาศัยของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตั้งแต่ปีพ.ศ.2544-2548	6
ตารางที่ 3	ระดับการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	7
ตารางที่ 4	อายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	8
ตารางที่ 5	เพศของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	9
ตารางที่ 6	ประเภทสารเสพติดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	10
ตารางที่ 7	อาชีพของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด	10
ตารางที่ 8	เปรียบเทียบผลการประมาณการจำนวนเยาวชนที่ใช้ยาบ้า ระหว่างผลวิจัยช่วง 3 เดือนหลังประกาศ สงครามยาเสพติด	14
ตารางที่ 9	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่ระบุสถานที่ที่คิดว่ายาเสพติด กำลังกลับมาแพร่ระบาด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	17
ตารางที่ 10	ร้อยละของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ดื่มสุราเป็นประจำ จำแนกตามอายุที่เริ่มดื่มสุรา อายุเฉลี่ยที่เริ่มดื่มสุรา เพศ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2547	18
ตารางที่ 11	จำนวนและอัตราร้อยละผู้ป่วยยาเสพติดประเภทสุรา จำแนกตามกลุ่มอายุ	20
ตารางที่ 12	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “การดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	32
ตารางที่ 13	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “การเที่ยวสถานบันเทิง” เปรียบเทียบ ระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	33
ตารางที่ 14	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “เล่นการพนัน” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	33
ตารางที่ 15	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “การเสพยาเสพติด” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	33
ตารางที่ 16	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “การมีเพศสัมพันธ์” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	34
ตารางที่ 17	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มีพฤติกรรม “การทะเลาะวิวาท” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่	34
ตารางที่ 18	แสดงค่าร้อยละของตัวอย่างที่มี “ความคิดฆ่าตัวตาย”	34

เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนนักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่สูบบุหรี่

ตารางที่ 19 สาเหตุของการเริ่มสูบบุหรี่	35
ตารางที่ 20 แสดงจำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี	38

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 แนวโน้มจำนวนผู้กระทำผิดแยกตามคดีที่เพิ่มขึ้นและลดลงตั้งแต่ปี 2544-2548	6
ภาพที่ 2 แนวโน้มของผู้กระทำผิดจำแนกตามที่อยู่อาศัย	7
ภาพที่ 3 แนวโน้มของผู้กระทำผิดจำแนกตามระดับการศึกษา	8
ภาพที่ 4 แนวโน้มของผู้กระทำผิดจำแนกตามช่วงอายุ	9
ภาพที่ 5 แนวโน้มของผู้กระทำผิดจำแนกตามเพศ	9
ภาพที่ 6 แนวโน้มผู้กระทำผิดจำแนกตามสารเสพติด	10
ภาพที่ 7 แนวโน้มผู้กระทำผิดจำแนกตามอาชีพ	11
ภาพที่ 8 อายุที่เริ่มสูบบุหรี่เป็นประจำ	29
ภาพที่ 9 จำนวนคดีความผิดทางเพศที่กระทำโดยเยาวชน	38